

LEXIC ȘI LIMBAJ SPECIALIZAT ÎN BIBLIOTECONOMIE: O ABORDARE ISTORICĂ ȘI FILOLOGICĂ (pe marginea cercetării doctorale „Evoluția terminologiei biblioteconomice românești”)

Elena HARCONIȚA,
ORCID 0000-0002-6449-7488
**Biblioteca Națională
a Republicii Moldova**

Rezumat: Articolul prezintă teza de doctorat a Cristinei Caterev, susținută în anul 2025. Studiul analizează evoluția terminologiei biblioteconomice românești ca subsistem lexical specializat, în strânsă relație cu schimbările istorice, culturale și tehnologice ale societății. Abordarea diacronică, structurală și semantică evidențiază etapele formării vocabularului de specialitate, de la primele atestări medievale până la terminologia specifică epocii digitale, marcate de modernizare, de informatizare și de globalizare. Sunt reliefate influențele limbilor de circulație internațională, procesele de adaptare, de terminologizare și de reterminologizare, precum și rolul metaforei conceptuale în crearea termenilor moderni. Cercetarea oferă repere teoretice și aplicative relevante pentru standardizarea terminologică, pentru studiul de specialitate și practica biblioteconomică contemporană.

Cuvinte-cheie: terminologie biblioteconomică, limbaj specializat, evoluție diacronică, lexic românesc, adaptare terminologică, digitalizare, standardizare terminologică

Abstract: This article presents the doctoral thesis of Cristina Caterev, defended in 2025. Her study analyzes the evolution of Romanian library terminology as a specialized lexical subsystem being in close relation to historical, cultural and technological changes of society. The diachronic, structural and semantic approach highlights the stages of formation of specialized vocabulary, from the first medieval attestations to the digital-age terminology, characterized by modernization, informatization and globalization. The influences of international languages, the processes of adaptation, terminologization and reterminologization, as well as the role of conceptual metaphor in creation of modern terms are highlighted. The research under review offers theoretical and practical insights relevant to terminological standardization, specialized study and contemporary library practice.

Keywords: library terminology, specialized language, diachronic evolution, Romanian lexicon, terminological adaptation, digitalization, terminological standardization

La începutul anului 2025, domeniul biblioteconomic al Republicii Moldova s-a îmbogățit cu teza de doctorat „Evoluția terminologiei biblioteconomice românești”, semnată de Cristina Caterev, conducător științific Ana Vulpe, doctor în filologie, conferențiar universitar și cercetător științific [1]. Susținută în cadrul Consiliului științific specializat la Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al Universității de Stat din Moldova, cercetarea s-a înscris într-un cadru interdisciplinar, la intersecția dintre lingvistică, biblioteconomie și științele informării. Teza răs-

punde necesității actuale de standardizare și de armonizare a limbajului de specialitate în contextul digitalizării și al globalizării informației.

Ipoteza cercetării s-a bazat pe premisa că terminologia biblioteconomică românească este rezultatul unei interacțiuni complexe și dinamice între factori lingvistici, istorici și tehnologici, iar analiza sa sistemică și interdisciplinară permite evidențierea mecanismelor prin care termenii s-au format, s-au transformat și s-au adaptat cerințelor unei societăți aflate într-o schimbare continuă. Evoluția terminologiei bibliotecon-

nomice românești reflectă transformările culturale ale societății, progresul tehnic și maturizarea profesională a domeniului.

Conceptul de *terminologie* este definit prin două accepții fundamentale: 1. terminologia ca disciplină științifică, cu caracter interdisciplinar, care studiază formarea, organizarea și funcționarea termenilor; 2. terminologia ca ansamblu de termeni, utilizat în limbajele de specialitate pentru transmiterea cunoștințelor într-un domeniu profesional sau științific determinat.

Terminologia joacă un rol esențial în facilitarea comunicării dintre specialiști, iar claritatea și utilizarea adecvată a termenilor constituie o condiție esențială pentru progresul cunoașterii.

În lucrare, limbajul biblioteconomic românesc este analizat în raport cu lexicul general, subliniindu-se caracterul său hibrid: pe de o parte, conservator, prin păstrarea unor termeni tradiționali, pe de altă parte, inovator, prin integrarea rapidă a neologismelor tehnologice.

În capitolul 1. *Terminologia și limbajul de specialitate: abordări teoretice* se urmărește determinarea și prezentarea conceptelor fundamentale ale investigației în baza documentării științifice și a interpretării critice a publicațiilor de specialitate. Se scoate în evidență locul limbajelor specializate în sistemul general al limbii, tipologia și trăsăturile textelor specializate, precum și rolul acestora în cercetarea terminologică, accentuând specificul terminologiei biblioteconomice. Fundamentarea cercetării se sprijină pe un corpus de lucrări lexicografice și terminologice, care reflectă etapele de maturizare ale terminologiei biblioteconomice românești. Dicționarele și glosarele de specialitate elaborate între anii 1999 și 2018, semnate de autori precum Mircea Regneală [5], Lidia Kulikovski [4], colegi de la Biblioteca Academiei de Științe a Moldovei [2], constituie repere esențiale în procesul de standardizare și de explicare a conceptelor biblioteconomice și ale științei informării. Aceste lucrări demonstrează preocuparea constantă pentru claritatea terminologică, pentru adaptarea limbajului profesional la noile realități tehnologice și pentru racordarea terminologiei românești la modelele

internaționale.

Ghidurile și lucrările metodologice publicate în a doua jumătate a secolului al XX-lea și la începutul secolului XXI reflectă tranziția de la practicile tradiționale de organizare a informației la metode moderne de regăsire, management informațional și evaluare a competențelor profesionale, evidențiind impactul direct al tehnologiilor informaționale asupra limbajului de specialitate.

De asemenea, este accentuată importanța standardizării terminologice în biblioteci și în comunicarea profesională, cel mai important standard fiind SM ISO 5127:2018 *Informare și documentare. Elemente de baza și vocabular*, care conține 2 000 de definiții și termenii aferenți, împărțiți în 18 secțiuni și 131 de subsecțiuni. Iar contribuția limbajului biblioteconomic la îmbogățirea lexicului general al limbii române, prin procese de împrumut, de neologizare și de adaptare terminologică, conturează interdependența dintre limbajul specializat și cel comun.

Capitolul doi este consacrat istoriei terminologiei biblioteconomice românești, de la primele încercări de definire a termenilor la influențele externe și la consolidarea unui limbaj specializat modern, fiind evidențiată dinamica adaptării termenilor la schimbările tehnologice și sociale din domeniu. Analiza diacronică este realizată pe secole și evidențiază influențele lingvistice externe, în special latine, franceze [6] și engleze [3], precum și eforturile interne de profesionalizare și standardizare a domeniului.

Primele atestări terminologice, datează din secolele XII-XVI, fiind legate de mediul monastic și de activitatea scriptoriilor și dominată de termeni de origine latină și greacă, precum *codex*, *scriptorium*, *manuscris*, *pergament*, *psaltire*, care reflectă funcția primordială a bibliotecilor ca spații de conservare a textelor religioase și administrative.

În secolele XVII-XVIII, sub influența Renașterii și a Iluminismului, vocabularul biblioteconomic se diversifică semnificativ, apar termeni legați de organizarea rațională a colecțiilor și de accesul public la carte: *catalog*, *clasificare*, *biblioteca publică*, *index*, *bibliografie*. Această etapă marchează

tranziția de la biblioteca ca depozit de manuscrise la biblioteca ca instituție culturală și educațională.

Secolul al XIX-lea reprezintă momentul profesionalizării biblioteconomiei românești. Terminologia devine mai stabilă și mai standardizată, pe fondul dezvoltării bibliotecilor naționale și publice, al apariției școlilor de biblioteconomie și al intensificării schimburilor culturale. Consolidarea limbajului profesional coerent se datorează termenilor: *fișă bibliografică, catalog alfabetic, catalog sistematic, clasificare zecimală, împrumut interbibliotecar* etc.

Secolele al XX-lea și al XXI-lea au adus schimbări generate de informatizare și digitalizare și au îmbogățit terminologia prin crearea unor termeni noi: *digitalizarea cărților, arhivare digitală, bibliotecă digitală, catalog electronic, catalog colectiv, baze de date, metadata, acces deschis, repozitoriu digital, big data, căutare semantică, indexare automată, metadata, prelucrare automată a datelor, resurse electronice, servicii de referință online, sistem de gestionare a bibliotecii, standarde de catalogare, tezaur de termeni*. Această etapă este caracterizată de o accelerare fără precedent a evoluției terminologice.

Particularitățile lexicale și semantico-structurale ale termenilor biblioteconomiци, analiza structurii gramaticale, cu accent pe termenii moderni, constituie subiect de cercetare în capitolul al treilea. Limbajul biblioteconomic este definit ca un limbaj specializat, caracterizat printr-o terminologie specifică, structuri gramaticale proprii și relații semantice clar marcate la nivel textual. A fost analizată structural-semantic terminologia biblioteconomică românească, bazată pe un corpus de 2550 de termeni și sintagme extrase din dicționare, monografii, studii de specialitate, lucrări academice și teze de doctorat. Metodologia cercetării a inclus inventarierea termenilor în funcție de structura lor (monomembri, bimembri, trimembri și polimembri), precum și elaborarea fișelor terminologice, structurate după criteriile riguroase: definiție, etimologie, categorie gramaticală, trăsături morfologice, sinonimie, context de utilizare și sursă. Analiza a demonstrat predominanța

termenilor bimembri și trimembri, fapt ce reflectă complexitatea conceptuală a domeniului și flexibilitatea limbajului biblioteconomic, capabil să răspundă cerințelor unei practici aflate în continuă transformare. Este evidențiată predominanța termenilor compuși și a sintagmelor terminologice. O atenție specială este acordată proceselor de adaptare a împrumuturilor, în special a anglicismelor. Acestea sunt integrate în limba română prin mecanisme fonetice, morfologice și semantice specifice cu probleme de normare și standardizare. De asemenea, este analizată metafora conceptuală ca sursă de creare terminologică, mai ales în contextul digitalizării, unde termeni precum *cloud, arhitectura informației, navigare în catalog, rețea, interfață* capătă sensuri specializate.

În prezent, terminologia biblioteconomică românească se află într-o perioadă de tranziție accelerată, caracterizată de apariția unor concepte noi, generate de dezvoltarea tehnologiilor informaționale și de comunicare. Caracterul interdisciplinar al biblioteconomiei, rezultat din fuziunea bibliologiei, bibliografiei și științei informării, determină conturarea unui sistem conceptual complex, aflat la intersecția dintre lingvistică, istorie, științele informației și studiile de patrimoniu. Abordarea interdisciplinară și transdisciplinară oferă o perspectivă holistică asupra evoluției terminologice și asupra rolului acesteia în funcționarea domeniului.

Noutatea și originalitatea studiului constau în abordarea evolutivă a terminologiei biblioteconomice din perspectiva câmpului lexical, vizând delimitarea și definirea termenilor specifici, clasificarea lor structurală, semantică și pragmatică, precum și analiza condițiilor de integrare a termenilor noi în limbajul profesional. Studiul evidențiază relevanța cercetării terminologice pentru dezvoltarea biblioteconomiei ca disciplină științifică, subliniind importanța contextualizării istorice a bibliotecilor și a practicilor biblioteconomice.

Un rezultat semnificativ al cercetării îl constituie elaborarea glosarului terminologic amplu, care reflectă evoluția istorică și semantică a terminologiei biblioteconomice românești. Acesta are valoare teoretică

și aplicativă, contribuind la standardizarea limbajului de specialitate, la facilitarea comunicării profesionale și la integrarea biblioteconomiei românești în circuitul științific internațional. Totodată, glosarul reprezintă o bază solidă pentru dezvoltarea unor instrumente lexicografice viitoare și pentru formarea inițială și continuă a specialiștilor.

În plan secundar remarcăm anexele consacrate termenilor generali din domeniul biblioteconomic, termenilor neuzuali, celor care provin din alte limbi, glosar de termeni biblioteconomi noi, interdisciplinari (în baza subsistemelor terminologice ca: achiziție, inovație, instruire, management, marketing, spațiu, termeni formați prin abreviere ș.a.).

În concluzie, remarcăm că analiza structural-semantică a termenilor realizată din perspectivă diacronică, structurală și semantică permite o înțelegere aprofundată a eficienței limbajului biblioteconomic și a relației acestuia cu evoluția societății cunoașterii. Cercetarea demonstrează că terminologia biblioteconomică românească este un sistem viu, caracterizat prin dinamism, adaptabilitate și deschidere interdisciplinară, capabil să răspundă transformărilor tehnologice și conceptuale ale domeniului.

Cercetarea confirmă, totodată, rolul

specializării lexicale ca mecanism productiv de formare a terminologiei biblioteconomice contemporane, prin adaptarea vocabularului general la nevoile specifice ale domeniului. Integrarea rezultatelor în procesul educațional și în activitatea de cercetare poate contribui la consolidarea competențelor profesionale, la stimularea inovării și la adaptarea biblioteconomiei la noile tehnologii (inclusiv inteligența artificială și analiza big data).

Lucrarea conține 3 adnotări (în limbile română, rusă și engleză) și este structurată după cum urmează: introducere, trei capitole; concluzii generale și recomandări; bibliografie (366 de titluri); 16 anexe, 12 tabele și 9 figuri și are un volum de 313 pagini, din care 185 de pagini cu text de bază. Rezultatele cercetării au fost validate și diseminate prin prezentări în cadrul unor conferințe și colocvii științifice cu statut național și internațional, desfășurate în perioada 2013-2022 în centre universitare din Chișinău, Cahul, Bălți și Târgu Mureș (România).

Concluziile principale și rezultatele parțiale ale cercetării au fost reflectate în 13 articole științifice, publicate în reviste naționale și internaționale de categoria B, precum *Intertext*, *Philologia*, *Journal of Romanian Literary Studies (România)* și *Akadosmos*.

Referințe bibliografice:

1. CATEREV, Cristina. *Evoluția terminologiei biblioteconomice românești*. Teză de doctor în filologie. Chișinău: 2025. 213 f. Disponibil: <https://www.anacec.md/files/Caterev-teza.pdf> [accesat 2025-12-15].
2. *Dicționar de biblioteconomie și științe ale informării*. Chișinău: Institutul de Studii Enciclopedice, 2014. 536 p. ISBN 978-9975-4094-8-3.
3. *Glossary of Library Terms*. Disponibil: <https://uscupstate.libguides.com/glossary> [accesat 2025-10-25].
4. KULIKOVSKI, Lidia. *Biblioteconomia modernă: Glosar de termeni*. Chișinău: [S. n.], 2018. 138 p. ISBN 978-9975-134-30-9.
5. REGNEALĂ, Mircea. *Dicționar Explicativ de Biblioteconomie și Știința Informării*. Ediția a 2-a. Vol. 1; Vol. 2. București: FABR, 2001. ISBN 973-8555-1-5, ISBN 973-8555-2-3.
6. *Vocabulaire et liste des sigles*. Disponibil: <https://www.enssib.fr/bibliotheque-numerique/documents/43813-vocabulaire-et-liste-des-sigles.pdf> [accesat 2025-11-25].